

Biologische melkveehouderij moet zich ontwikkelen zonder onthoornen

De gehoornde koeien van Warmonderhof in Dronten of Zonnehoeve in Zeewolde maken indruk op mij. Niet het geamputeerde gevoel van de onthoornde Holstein-koe. Of de aanblik op sommige bedrijven, waar de hoorns zonder uitzondering 3 tot 5 cm zijn ingekort met de zaag. Wanneer je de stal binnenkomt op Warmonderhof, is de aanblik van een lange rij etende, gehoornde melkkoeien indrukwekkend. Deze Holstein-koeien hebben gemeen, dat zij een sterk opgerichte hoornstand hebben met de kenmerkende draai naar buiten en omhoog. Het neigt naar de Zwitserse Milka-koe.

VEETEELT

Het houden van gehoornde koeien in een loopstal getuigt tegenwoordig van moed. Er zijn inmiddels zowel in Nederland als in Duitsland biologisch-dynamische bedrijven die onthoornde koeien houden. Er zijn echter ook ecologische bedrijven die vrijwillig besluiten om een gehoornde veestapel te houden. De biologische veehouderij moet de hoorns op koeien gaan gebruiken als uiting van kwaliteit van de bedrijfsvoering. Hoorns horen bij koeien, zoals snavels bij kippen. Respect voor de integriteit (=onvervreembare eigenwaarde) van het dier is dan uitgangspunt voor de veehouder. Hij moet in staat zijn om een stal met gehoornde koeien zonder noemenswaardige stootproblemen en verwondingen te kunnen leiden. Eigenwaarde van het dier en kwaliteit van het management gaan dan hand in hand. Mijn visie is dat de biologische veehouderij zich moet ontwikkelen zonder het inbouwen van symptomatische oplossingen zoals het onthoornen van koeien. Vanuit die visie ben ik een onderzoek gestart naar het houden van gehoornd melkvee.

Inlevend waarnemen

Voor de omgang met een gehoornde veestapel bestaat geen standaard recept. Wel is het ons in de loop van drie jaar onderzoek duidelijk geworden, dat er vele bedrijven

Gehoornde koeien zijn kwaliteitskenmerk biologische melkveehouderij

Over het algemeen is het makkelijker om gehoornd vee in een potstal te houden dan in een ligboxenstal. De layout van de ligboxenstal in combinatie met niet-aangepaste stalmaten leiden ertoe, dat de dieren niet goed in alle richtingen weg kunnen. (Foto Hans Dijkstra)

zijn waar gehoornde koeien redelijk probleemloos gehouden kunnen worden. De veehouder kan dan niet de eis stellen, dat er geen schram op een koe mag zitten of dat er nooit eens een stoot wordt uitgedeeld. Waar gehakt wordt, vallen spaanders en een kind komt ook wel eens met een schram thuis. De opgave van het onderzoek is zo goed mogelijk inzichtelijk te maken welke voorwaarden nodig zijn in de bedrijfsvoering om een gehoornde veestapel te kunnen houden. De boer moet dan tussen 'zijn oren omschakelen', kennis opdoen en zich door inleving bezig houden met de noden en de driften van de gedomesticeerde melkkoe.

Leeftijdsopbouw

Op Warmonderhof zijn op 1 januari 1994 twee veestapels bijeen gevoegd. Door verplaatsing van de schoolboerderij werd een fusie met het bedrijf van Jos Pelgröm doorgevoerd. Pas in mei 1995 wordt de nieuwe potstal opgeleverd, daarvoor zijn de dieren in een provisorische stal gehuisvest. In november 1995 is een zeer onevenwichtige opbouw in de veestapel aanwezig met 50% vaarzen. Kortom een ongewenste leeftijds-

verdeling in het koppel, die er (mede) toe leidt, dat er veel wordt gestoten. Bedrijfsleider Leon Veltman van Warmonderhof is zich van deze situatie bewust, maar ziet het als een overgangsprobleem. Ondertussen doet hij er alles aan om de rust in de koppel zo goed mogelijk te bewaken. Er wordt gezorgd voor een ad libitum ruwvoerbeschikbaarheid (van graskuil, snijmais en/of GPS), tochtige koeien worden afgezonderd en direct na het melken wordt bewaakt, dat de dieren zich vlot vast zetten aan het voerhek. Twee jaar later is de situatie qua leeftijds-opbouw weer genormaliseerd en de rust in de veestapel verder verbeterd.

Stofwisselingsdier

Uit het onderzoek komt naar voren, dat de ruwvoerverstrekking erg belangrijk is. Dit is vanuit het wezen van de koe begrijpelijk. Willen wij haar tevreden stellen, dan moeten wij de koe in haar 'stofwisselingsdrift' bevredigen. Langstengelig ruwvoer en herkauwen zijn basisbehoeften van een koe. Lekker voedermiddelen, die beperkt verstrekt worden, moet men met beleid geven. Voederbieten moeten verstrekt worden

als de dieren vast staan. Alle voeders gemengd geven zou een goede oplossing zijn. De krachtvoerbox geeft op verschillende bedrijven problemen. Koeien worden van achteren gestoten en ranghogere dieren verjagen de ranglagere dieren uit de box. Een Friese veehouder heeft met geringe financiële middelen een automatische boxvergrendeling geïnstalleerd, waardoor op zijn bedrijf de rust verder is toegenomen.

Kuddedier

Koeien zijn kuddedieren. Dit zou de veehouder dan ook moeten respecteren. Vervanging is onvermijdelijk, maar zorgt telkens voor onrust in de koppel. Vaarzen staan het laagst in rang, ontvangen de meeste stoten en lopen de meeste verwondingen op. Oudere koeien zijn belangrijk om een stuk stabiliteit te geven in het geheel. Een laag vervangingspercentage en een hoge levensduur in de koppel dragen dan ook bij aan de stabiliteit van de kudde. Ook aangekochte dieren zijn de klos. Het inbrengen van een vreemd dier in een koppel is in strijd met het gevoel van een kudde-dier. Verder is het van belang, dat de aanfok van vaarzen zo veel mogelijk opgenomen is in de rest van de veestapel. Laat de nieuwe dieren voor afkalven al enkele keren in de lege stal rondlopen. Zij kennen dan de omgeving,

wanneer zij definitief in de groep gevoegd worden. Harrie Lieben, een Drentse ekologische veehouder, is zelfs zover gegaan, dat hij alle leeftijdsklassen zo veel mogelijk in één koppel houdt (zie Ekoland 7/8 1997).

Ligboxenstal geschikt

Tussen stallen kan men grote verschillen verwachten. Over het algemeen is het makkelijker om gehoornd vee in een potstal te houden dan in een ligboxenstal. De lay-out van de ligboxenstal in combinatie met niet-aangepaste stalmaten (te grote koeien in een kleine box, krappe looppaden) leiden ertoe, dat de dieren niet goed in alle richtingen weg kunnen. Een te glad vloeroppervlakte verergert deze situatie. Een stoot in het uier en kling-verwondingen komen dan ook meer voor in de ligboxenstal. Daarbij komt, dat de totale bewegingsruimte (oppervlakte/dier) in de ligboxenstal doorgaans veel lager ligt als in de potstal. De vaste ligplaats (3 m²/koe) heeft wel weer als voordeel, dat de koeien zich kunnen terugtrekken uit de 'strijd'. Zorg er dan wel voor, dat de ligplaats aantrekkelijk is, dat wil zeggen zacht, droog en schoon.

Flegmatische omgang

Tenslotte de mens/dierrelatie. Tussen bedrijven bestaan hierin belangrijke ver-

schillen. Hoe wordt het kalf opgefokt? Is er aandacht voor voldoende omgang, in de hand nemen van het jonge kalf? Worden de dieren op tijd overgebracht naar een groepshuisvesting? Hoe vaak worden de pinken in de hand genomen? Al deze factoren dragen ertoe bij, dat het dier ook tam blijft. Vervolgens is een rustige omgang met de kudde van belang om het de koe naar de zin te maken. De koe is tenslotte een uiterst flegmatisch, in zichzelf gericht dier, die van vaste patronen en ritmen houdt.

Er zijn dus meerdere factoren die het probleem bepalen, maar ook is het duidelijk, dat er bedrijfsgebonden oplossingen gevonden moeten worden. In ons onderzoek hebben wij ons gericht op het ontrafelen van de factoren die een rol spelen in het stootprobleem. Er is een begeleidingsprotocol ontwikkeld, waarmee wij een individueel bedrijf kunnen analyseren en beoordelen. Begeleiding op maat is hierdoor mogelijk geworden.

Een verslag van de eerste drie jaar onderzoek is binnenkort beschikbaar Het verslag is te bestellen door f20,- over te maken op postgiro 3530591 tnv Louis Bolk Instituut ovv 'gehoornde koeien'.

Uit het onderzoek komt naar voren, dat de ruwvoerrestrekking erg belangrijk is. De koe moet in haar 'stofwisselingsdrift' teverden gesteld worden. (Foto Hans Dijkstra)